

De blinkende blokkens¹⁾
Van 's Zaterdag's verschijnt gevernist,
Zoo trekken zo zwijgend
De koppeken niggend,
Door regen, door sneeuw of door mist
Dan spreken die boerengespelken, geen woord
De grotereren trekken de kleineren voort
„Klikkerdeklakker” zoo kloffen de rijen
Op blokkens voorbij langs de grauwe kasseien.²⁾

Wie nu met aandacht deze, in inhoud zeer verscheidene, maar in artistiekheid wondervol harmonieerende, dichtjes gelezen heeft, behoeft ik de beide bundeltjes niet meer aan te bevelen. Ze zijn een rijk bezit, voor ieder, die de bekoring kent, van echte kunst, en het smaakvol uiterlijk is met het innerlijk volkomen in overeenstemming.

Het zal onzen lezers bekend zijn, dat bewonderende menschen in Noord en Zuid gold verzamelen, om Alice Nahon in staat te stellen naar het Zwitsersche hoogland te gaan, om daar genezing te zoeken. Van harte hopen we, dat dit pogen slagen zal en onder Gods zegen, dit brooze leven behouden mag worden.

Dichters als Alice Nahon zijn zoo noodig in onzen tijd!

C. T.

¹⁾ klompen, ²⁾ klunkers, keien.

PERS-SCHOUW.

De moed der eenzaamheid.

Het liberale „Handelsblad” geeft in den laatste tijd wekelijks een godsdienstige meditatie aan zijn lezers.

Natuurlijk (nog) geen gereformeerde.

Maar wij waardeeren de kentering van de publieke opinie, waarvan deze religieuze opstellen het bewijsteek zijn.

Het mooie is, dat de actie van het liberale blad zelf uitging. In Duitschland, o.a. in Wurtemberg, verschijnen ook in vele, z.g. neutrale, kranten van die wekelijksche overpeinzingen, doch deze zijn doorgaans ingezonden door het „Christelijk Persverbond” (dat bij ons nog geboren moet worden!).

Wij meenen onzen lezers een dienst te doen door één van de „Handelsblad”-meditaties over te nemen. Ze is van Dr C. P. Gunning, die met dit artikel bewijst, dat hij heel wat beters kan dan een dwaas boek vertalen.

De Moed der Eenzaamheid — dit opschrift is eigenlijk een contradictio in terminis, een ongerijmdheid. Wie moedig is, voelt zich niet eenzaam, niet verlaten, en de eenzame voelt zich meestal niet bepaald moedig. Of, weten wij menschen misschien niet wat moed, zedelijke moed, noch wat eenzaamheid beteekent?

Eenzaamheid, zij wij er eerlijk gezegd niet allen bang voor? Reeds voor de gewone lichamelijke eenzaamheid. Wie als kind wel eens picht verdwaald raakte, of opgesloten geweest is (zij het ook slechts voor de grap) in een kast boven op zolder, voelt den angst nog tot op den huidige dag. En hebt ge wel eens alleen 's nachts over de heide gedwaald? Of ergens buiten eenzaam de nacht moeten houden? Of aan een ziekebed gewaakt? Deze eenzaamheid, dit alleen zijn in de natuur, vergt het uiterste van onze krachten. Wij durven het niet aan, wij kunnen het niet aan.

Dit alles geldt in nog sterkere mate van geestelijke eenzaamheid. De gewone mensch doet met de groote massa mee, hij is een kuddeleier. Het staat immers zoo gek als je dat niet doet! Dan wordt je uitgelachen en daar voelt niemand veel voor. Ons geheele leven door kijken wij naar datgene wat onze medemenschen doen. Het is een dwang, een benauwenis, waar niemand zich aan ontkomen kan. Van al onze goetse voornemens, onze betere verlangens, blijft door deze menschenvrees bitter weinig over. Wie heeft deze tragiek in zijn leven niet gevoeld? In het leven van Jezus zien wij dit angstig scherp aan het licht treden. Denk slechts aan Petrus, die Jezus verloochent, omdat het zoo gek stond daar in het Rechthuis den post van een geestelijk eenzame in te nemen. Denk aan Pilatus, die Hem, tegen beter weten in, aan het kruis laat slaan, gedreven door dezelfde menschenvrees. Overal waar heilige beginselen verloochend worden is de hoofdoorzaak: angst voor geestelijke eenzaamheid. Zou dit misschien een wezenlijk bestanddeel zijn van wat men met een vaak onbegrepen woord wel „zonde” noemt?

Angst voor de eenzaamheid, niemand blijft er vrij van. Is daar inderdaad geen ontkomen aan? Zou de dood, de groote eenzaamheid, ons op deze wijze reeds tijdens ons leven in zijn greep vastnemen? Alleenstaand, onze eigen persoonlijkheid tot haar volle recht laten komen, en daarmee alle gaven en talenten ons geschonken, wij kunnen het niet. En wij weten ook niet hoe het te loeren aan onze kinderen, die wij moeten grootbrengen, klaar maken voor de levensstrijd, die hun wacht. Wij brengen hen bijeen in groepen, thuis, op school en in verenigingen. Op zichzelf is daar zeker niets tegen. Alleen in gemeenschapsvormen kan de menschheid in deze wereld iets opbouwen. Maar hoe weinigen geven iets „eigens” aan die gemeenschap, bouwen haar mee op — hoewel ontluchtend in en door haar slechts de groote eenzaamheid van het eigen-ik.

Misschien hebben wij met het bovenstaande onwillekeurig de beide polen aangegeven, waartusschen deze angst voor de eenzaamheid zich beweegt: de dood en het eigen-ik. Bij dezen over-

weegt het eerste, bij een ander het tweede. Tai lozen jagen van het eene genot naar het andere, zoeken de eene sensatie voor, de andere na. Een stuurloos schip gelijkt hun leven, door allerlei windvlagen heen en weer geslingerd. En bij nader toezien blijkt het al te worden beheerscht en geleid door een angst voor het eigen-ik! Alles te verdragen, alleen niet het alleen zijn met het eigen-ik. En, angst voor den dood — zij die een blik hebben geslagen in anderer sieleleven en den angst van zoovele onrustigen hebben kunnen beluisteren, weten ons te vertellen welk een rol de angst voor den dood, in velerlei vorm doorwerkende, in die levens speelt.

Misschien zijn deze beide ten slotte één. Ons eigen-ik, het staat onder den banvloek van den dood, het leidt onontkoombaar naar den dood — en daarom vervult het ons met angst en schrik.

Is daar voor den mensch geen ontkomen aan? Moet die angst als een demon ons leven beheerschen? Of is daar een uitredding, die pas gevonden, aangegrepen kan worden, daar waar eigen menschelijk inzicht en menscheijke kracht faalt?

Steeds meer komt tot ons, komt tot de menschheid de boodschap van Hem, die alleen ons van dezen angst verlossen kan en wil. Hij helpt ons door de eenzaamheid heen. Hij reikt ons de hand over graf en dood. Gelukkig dan ook zij die deze eenzaamheid niet ontvlieden, gelukkig allen die verlaten en eenzaam door het leven gaan, — wanneer zij maar de hand grijpen van Hem, die zich dan pas, als het ontzettende, het levenvernietigende van deze eenzaamheid zich aan hen heeft doen gevoelen, kan openbaren, die zijn kracht alleen in onze zwakte kan manifesteren. Daar is een kunnen, een heerlijk hooger kunnen, voor den mensch weggelegd dat pas begint daar waar wij niet meer kunnen en erkennen dat wij niet meer kunnen. Wie Jezus gevonden heeft, hij pas weet wat eenzaamheid beteekent, maar hij weet ook welk een heerlijk begin hem hier gegeven wordt. Hij heeft den moed der eenzaamheid gekregen, omdat hij de diepere betekenis van Jezus' woord heeft leeren verstaan: „In de wereld zult ge verdrukking hebben, alleen staan, zal de doodangst u vervullen. Maar hebt goeden moed. Ik heb de wereld overwonnen.”

Heerlijk, als deze zekerheid ons onvervreemdbaar geestelijk bezit geworden is en wij er iets van kunnen doorgeven aan onze kinderen. Dan zal hun leven sterk en goed worden, omdat ook zij zullen toonen te bezitten, onder alle wisselvalligheden van dit leven, den moed der eenzaamheid.

B. W.

BOEKBESPREKING.

„Jaarboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland 1924”, onder redactie van de predikanten G. Dierkes en J. C. Rullmann.

Goes. — Oosterbaan & Le Cointre.

Dit jaarboek is weer keurig in orde.

Bijna is 't gelukt de kerken, die geen gegevens inzonden, tot beleefdheid te brengen. Een paar staan nog gebrandmerkt met een f. Na heb ik niet bladzij na bladzij afgezocht, maar de nalatige kerken, die ik daarin tegenkwam, waren vakant. Als de redactie nu vier maanden bij die kerken zelf te hebben aangeklopt, ten vijfden male eens den predikant van de genabuurde kerk verzocht, om de patiënte eens op te zoeken. Of — en dat zou nog beter zijn — aan den konsulent. Maar dan zou het „Jaarboek” zich moeten vervolledigen en bij elke vakante kerk den naam van den konsulent vermelden.

De Rullmann gaf weer het gebruikelijke kerkelijk overzicht 1923. „Loop” zoo goed als geheel over de Synode. Zelfs de Bejdenisvragen werden erin opgenomen. Ware er nog niet iets meer te vermelden geweest? Zoo is 't toch wel wat erg magor!

Wemoeilijke lectuur bieden de „In Memoriam”. Toch is er ook weer iets aangenaams in om de doden op die wijze van meer nabij te leeren kennen, te lezen van hun leven en sterven en van hun ingaan in de vroegle huns Heeren. Wat voorrecht voor onze kerken, dat het getuigenis van godzaligheid haar overleden predikanten mag worden nagegeven. De vraag: kan een dominee zalig worden? behoort onder ons gelukkig niet gesteld. De feiten antwoorden voor de vraag kan oprijzen.

Een kleine fout. De Kerkhof ontving zijn gymnasiale opleiding niet aan het Marnix-gymnasium (want dat bestond destijds nog niet) maar aan het Erasmus-gymnasium.

Twee bijlagen bevat het „Jaarboek”: een, waarop de portretten van de in 1923 overleden predikanten voorkomen en een van de Generale Synode, onzen lezers wel bekend.

„Van Liefde's Leed”, Schetsen en Gedichten, door H. S. S. Kuiper.

Kampen, J. H. Kok, 1923.

Er ligt iets heel teers over deze schetsen. Zij geven realistische teekening van gebroken idealen. Daarom dompelen zij sensible naturen in melancholische stemming.

Fijn psychologisch vaak wordt het door teleurgestelde liefde opstandige of ook kijnpende hart getuigd. Dit boek zou een blijvend pessimistisch effect in sommige jeugdige gemoederen kunnen achterlaten, ware het niet, dat er een pendant op volgt.

De moede „Catalogus van Boeken”, zoo pas door den heer Kok uitgegeven, verradert het ons.

Daarin wordt vermeld, dat onder de boeken, welke ter perse gelegd zijn, ook behoort „Van Liefde's Licht”, van mej. H. S. S. Kuiper.

Daar ben ik bij om. Zoo'n tegenwicht is noodig. Met te geruster hart kan ik nu het voor mij liggende boek als literair kantwerk presenteren.

Om nu nog op een paar bijzonderheden te wijzen. De schrijfster verloochent zich als dochter van onzen grooten theoloog niet.

Ze laat ergens een grootmoeder aan haar kleindochter vragen: „Vindt ge 't een heel ergen proekbrief? Misschien wel een beetje?” En ik kan heusch niet nalaten te antwoorden: ja, wel een beetje veel. Ook bedient zij zich van een teekening om de idee van het christocentrische te verduidelijken. In zulk een boek mag m.i. zoo'n grafische voorstelling niet voorkomen. Alleen woorden behooren te illustreren.

Sommige recensenten gaven aan, welke schetsen zij het best geslaagd achten. Zij waren het daarin niet elkander niet eens. En ik heb het weer niet met hen eens. Daarom zal ik mijn gevoel in deze niet publiceren. Misschien zou in iemands oordeel de recensentenkritiek nog relatiever gemaakt worden, dan zij nu reeds den naam heeft te zijn. En een opperrecensoor, die ex cathedra kan spreken, zijn we nu eenmaal niet rijk.

Men kan een boek naar onderscheiden normen beoordeelen.

En ten opzichte van die normen kan een boek als dit zich nu eens sterker, dan weer zwakker handhaven.

Dat houdt voorzeker geen geringen lof in.

„Langs vele wegen”, door A. van Hoogstraten Schoch.

Kampen, J. H. Kok, 1923.

Dit is een boek vol meditaties.

Maar meditaties van een bijzonder soort.

Niet een schriftwoord zet de schrijfster tot mediteeren, maar een voorval uit het leven, een passage uit een boek.

Een geweldige belezenheid spreekt uit deze bladen. En tegelijk een buitengewone gave van combineren. Mevrouw van Hoogstraten zit overal symboliek. Daarbij blijft zij predikantsvrouw.

Men ziet haar als pastoraal de huizen der lijdenden binnengaan en woorden van troost druppelen als een schitterende regen op het neergebogen ziele-kelk.

Soms — en dit mag ik ook niet verzwijgen — is haar standpunt veel te ruim. Dan is zij over-elastisch, wat hierop neerkomt, dat het elastische er uit is.

„Ut cognoscat Te” Verhandelingen over onderscheidene Gymnasiale Leervakken, door wijlen Prof. Dr J. Woltjer, uitgegeven door Directeuren der Vereniging voor Voorbereidend Universitair Onderwijs te Amsterdam. Amsterdam. — N.V. Dagblad en Drukkerij De Standaard, 1923.

Ut cognoscat Te!

Dat zij u kennen.

Zoo leest men boven het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam.

En gelijk het voorbericht van bovengemeld boek te lezen geeft: „Dat juist deze woorden te lezen staan op de zijk, die het stoffelijk overschot van prof. Woltjer dekt, is allernuist toevallig. Er is geen tekst uit de Heilige Schrift, die in zijn leven zulk een plaats besloeg.”

Wat prof. Woltjer voor dat gymnasium geweest is, laat zich niet meten. Als men zegt: hij was er de ziel van, zegt men nog te weinig.

Een universele geest als hij stond boven alle rectoren van alle gymnasia in ons land.

De wetenschap en hij waren niet twee, maar één. Zijn wetenschappelijke zin zocht het eerst naar de beginselen en daarbij gaven de Gereformeerde beginselen hem volkomen bevrediging.

Daarom was ook zijn beoefening der wetenschap een gedurige principieele belijdenis.

Dat het Amsterdamsche Gymnasium, dat onze Universiteit zulk een man heeft mogen bezitten, is in de voorzienigheid Gods van fundamentele betekenis geweest.

Voorzeker is het in onzen tijd, waarin het principieele weer meer op den voorgrond wordt gesteld, zeer verblijdend, dat verschillende geschriften van prof. Woltjer, die overal verspreid lagen, gebundeld werden.

Daarvoor werden ze voor vergetelheid bewaard.

Welk een schat anders verloren ware gegaan, toont deze uitgave.

Hierin wordt behandeld:

1. Het Gymnasium en de Gereformeerde beginselen.
2. Methode en omvang van het onderwijs.
3. Voorbereiding tot universitaire studie.
4. Het Latijn.
5. Het Grieksch.
6. Het Nederlandsch.
7. De Geschiedenis.
8. De Natuurwetenschappen.
9. De Natuurlijke Historie.
10. Physica en Chemie.
11. De Wiskunde.
12. Het Godsdienstonderwijs.

De aard dezer rubriek laat het niet toe om den inhoud nader te ontleden.

Maar de opsomming laat reeds zien, wat een materiaal hierin verzameld ligt.

Ook in de exacte wetenschappen was prof. Woltjer — het voorbericht herinnert er terecht aan — geheel thuis.

Koope een ieder, die wat met wetenschap heeft uit te staan, van den gymnasiast tot den hoogleraar dit boek.

Men zal H.H. Directeuren van het Gymnasium prijzen om hun oedernemingsgeest.

En misschien voelen de lezers in zich ontwaken een drang tot daad.

In onze sennatzaal hangen wel de geschilderde portretten van de hoog eeraren A. Kuiper, Rutgers, Bavinck, maar niet van prof. Woltjer.

En wie nu in andere universiteiten eens heeft rondgekeken, en daar de lange rijen portretten van gestorven hoogleraren den wand zien sieren, waardoor hun nagedachtenis wordt hooggehouden, die vraagt zich verwonderd af: waarom ontbreekt in onze sennatzaal de beeltenis van onzen geniale en onvergetelijken J. Woltjer?

Zou het mistig oer

Onze le-
werk war-
tot zoo m-
de uitnave

Men ke-
Dorheid
Hij weet

Daartoe m-
Maar het
volk zou
daarin

De Ru-
te geven
Die is

Maar w-
ruim opge-
veel eer

In onze
een tweed
chologie”

Wijlen
begonnen

Met beh-
den druk

Zoo doe-
De heer
van weloo

De prakt-
nu ook h
Genesis
omseerd.

Thans
Flier G.J.
Het staat

Jesaja I v
in het oc
we dan
aanbevelen

Maar de
der Fliers

De auto-
te vertalen
is hij tie

gerekend
schap, we

In verti
voorzichtig

Toet-Ank
beweging
populair

afleiding b
Niet alleen

Maar ook
meedoen

winkelen
geborduut
zijn zie

mozaiek
op 't eerst
zou hond

zal zijn
medelijden
gevoerd.

Dat daa
Wetenscha
deskundige

den vorta
voorzien

Het sta
Daar ik
troleeren

Het is
Maar de
zemt More

Het wei
van vroeg
Het is

Dr Imp
van een
Hij heef

We moe
werk.

Onder
fal
behoor